

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут залізничного транспорту

Факультет «Управління залізничним транспортом»

Кафедра «Екології та безпеки життєдіяльності»

Затверджую

Завідувач кафедри ЕБЖ

О.Я. Пилипчук _____

Протокол №1 від «30» травня 2021 р.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Викладач	Кандидат філософських наук, доцент ХРОМОВА ОЛЬГА ІГОРІВНА
E-mail	hromova_oi@gsuite.duit.edu.ua
Навчальна дисципліна	Соціологія
Офіційна назва освітньої програми	Транспортні технології на залізничному транспорті
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	27 «Транспорт»
Спеціальність	275 «Транспортні технології (на залізничному транспорті)»
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	5
Статус дисципліни (обов'язкова, вибіркова)	Цикл дисциплін загальної підготовки, вибіркова
Мета вивчення дисципліни	Метою вивчення дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти знань про категорії, функції та напрями теоретичної соціології, про суспільство як соціальну систему, соціальні зв'язки і відносини, соціальні інститути та групи, способи їх організації, закономірності функціонування та розвитку, наукового соціологічного мислення, здатності до розуміння і інтерпретації суспільних процесів і явищ.
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні життєві та професійні практичні проблеми, пов'язані з міжлюдськими відносинами, професійною

	комунікацією, моральним вибором та відповідальністю, набуття навичок самостійного аналізу та пошуку можливих шляхів вирішення соціальних проблем.
Загальні компетентності	ЗК 03. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. ЗК 07. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо. ЗК 10. Навички міжособистісної взаємодії. ЗК 12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Модуль 1

Теоретична соціологія

Тема 1. Вступ до соціології. Соціологія як наука.

План теми:

1. Соціологія як наука. Об'єкт, предмет та категорії соціології.
2. Структура соціологічного знання.
3. Функції соціології.
4. Соціологія в системі наук.

Соціологія як наука. Об'єкт і предмет соціології. Особливості та відмінні риси соціологічного підходу до розуміння суспільства.

Структура соціологічної системи знання. Органічний зв'язок конкретно-соціологічних досліджень з загальною та спеціальними соціологічними теоріями. Мікро- та мікросоціологія.

Основні пізнавальні задачі та функції соціології. Роль соціології у житті суспільства. Місце соціології в системі наук. Соціологія як генералізуюча наука. Зростання ролі соціології у сучасних умовах України.

Література 1,2,4,7

Ключові слова: соціологія, соціальні процеси, мікросоціологія, макросоціологія, теоретична соціологія, спеціальні соціологічні теорії.

Тема 2. Історія становлення та основні етапи розвитку соціології.

План теми:

1. Умови та передумови виникнення соціології. Протосоціологія.
2. Основні напрямки розвитку соціології. Типи науковості соціології.
3. Соціологія другої половини XX ст.
4. Соціологічна думка України.

Передумови виникнення соціології як науки. Етапи розвитку і становлення соціології: протосоціологія, класичний та посткласичний етапи.

Протосоціологія. Соціально-філософські проблеми суспільства і соціального пізнання у спадщині Демокріта, Платона, Арістотеля.

Соціальне знання доби середньовіччя. Теософічні погляди на суспільство Августина Блаженного. Соціальні утопії Т.Мора і Т.Кампанелли.

Соціальні знання і дослідження нового часу (XVII – початок XIX ст.). Особливості розвитку соціального знання нового часу. Теорія «суспільного договору» Томаса Гоббса.

Становлення соціології як самостійної науки. О. Конт – засновник соціології. Обґрунтування О. Контом необхідності нової науки про суспільство. Вчення про «позитивне знання». Класифікація наук та місце в ній соціології. Соціальна статика та соціальна динаміка у вченні О. Конта.

Г. Спенсер як продовжувач позитивістської лінії у соціології. Ідея соціальної революції. Соціальна політика. Соціологія Е.Дюркгейма та її суперечливий характер. Соціальні факти. Колективні уявлення. Соціологізм Е.Дюркгейма. Роль Е.Дюркгейма в історії соціологічної думки.

Розуміючи соціологія Макса Вебера. Поняття соціальної дії та її основні типи. Суб'єкт соціальної дії. Місце М.Вебера в історії соціології. Соціологічне вчення Г. Зіммеля. Асоціації та їх різновиди. Проблема відчуження. Соціологія Ф. Тьоніса та його вчення про спільноти і спілки.

Основні школи та напрями в соціології. Соціологія другої половини XX ст. Основні парадигми сучасного соціологічного знання та його структура. «Теорія системи», «теорія раціонального вибору», «теорія обміну», сучасні теорії фемінізму, постмодерністські соціологічні теорії.

Зародження та розвиток української соціології. Політична соціологія М. Драгоманова. Українська ідея М. Грушевського. Ідея національної держави В. Липинського.

Література 1,3,4,6,7

Ключові слова: феноменологія, структурний функціоналізм, соціальні протосоціологія, натуралізм, психологізм, еволюційна соціологія, «соціологізм», «соціальний реалізм», теорія конфлікту, символічний інтеракціонізм, інтегральна соціологія, концепції технократизму, теорія комунікативної дії, теорія структурації, теорія соціального простору, постмодернізм.

Тема 3. Суспільство як соціальна система. Соціальна структура та соціальна стратифікація.

План теми:

1. Поняття й ознаки суспільства як системи.
2. Соціальні взаємодії та зв'язки.
3. Соціальна структура суспільства. Соціальний інститут.
4. Соціальна стратифікація і соціальна мобільність.

Зміст поняття «суспільство», його сутнісна характеристика. Суспільство і природа. Системний підхід до вивчення суспільства в соціології. Базисні компоненти суспільного життя: соціальні процеси, взаємодії, відносини та зміни; соціальні спільноти та соціальні інститути; соціальний зв'язок і контроль.

Сутнісні риси суспільства, проблема типологізації суспільств. Характерні риси і тенденції постіндустріального суспільства.

Соціальна структура суспільства та її складові. Соціальна спільнота як предмет сфери соціології. Типологія соціальних спільнот. Основні елементи соціальної структури: соціальні групи, соціальні інститути, соціальні організації, особистість.

Структура, функції і дисфункції соціальних інститутів. Соціальні інститути політики, економіки, релігії, освіти, науки, сім'ї. Зміни соціальних інститутів. Сутність сім'ї як соціального інституту.

Соціальна стратифікація та соціальна мобільність. Сутність соціальної стратифікації. Історичні типи стратифікації. Виміри стратифікації. Бідність і нерівність. Багаті, вимір

нерівності. Вимір бідності. Рівень життя. Убогість. Депривація. Субкультура бідності. Соціальна мобільність, її види. Міграція.

Література 1,2,3,4,6,7,18,19

Ключові слова: суспільство, зв'язок, соціальне, соціальні інститути, соціальні спільноти, соціальні групи, соціальні верстви, соціальні прошарки, індивід, соціальна стратифікація, соціальна мобільність, соціальний статус, соціальна роль.

Тема 4. Соціологія особистості.

План теми:

1. Поняття особистості в соціології. Особистість в системі соціальних зв'язків.
2. Соціологічні теорії особистості.
3. Проблема соціалізації особистості.
4. Девіантна поведінка і соціальний контроль.

Поняття особистості в соціології. Особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин, її місце в системі соціальних зв'язків.

Соціальна структура та типологія особистості. Процес соціалізації: етапи (первинна, вторинна), компоненти (освіта та виховання). Соціальна поведінка та фактори її формування.

Соціальний статус і соціальна роль особистості, шляхи їх набуття. Рольовий набір і рольові конфлікти. Девіантна поведінка особистості, її причини та види.

Література 1,2,3,4,6,7,12,15

Ключові слова: людина, індивід, індивідуальність, особистість, соціалізація, соціальна роль, соціальний статус, рольова поведінка, конформізм, дитинство, юність, зрілість, старість, соціальна ідентифікація, свідомість, спрямованість особистості, політична соціалізація, інтереси, ціннісні орієнтації, девіантна поведінка, соціальний контроль, теорії девіації, санкції, норми, самоконтроль, аномія.

Тема 5. Соціологія культури.

План теми:

1. Визначення поняття культури.
2. Структура соціології культури.
3. Функції та дисфункції культури.
4. Форми та різновиди культури.

Соціологічне розуміння культури. Структурні компоненти культури. Складові частини і моделі будови культури. Динаміка культури. Основні соціально-історичні типи соціокультурної регуляції. Традиційна регуляція в сучасному суспільстві. Ціннісно-нормативний механізм соціальної регуляції.

Суспільство як соціокультурна система. Проблеми соціальної реальності. Цивілізаційний зміст і культурні протиріччя глобалізації.

Роль культури у процесі соціалізації особистості: проблема ідентифікації і соціальної ідентичності. Соціальна та професійна творчість.

Література 3,5,6,7,14

Ключові слова: культура, соціологія культури, соціокультурна реальність, соціодинаміка культури, масова культура, елітарна культура, цінності, цивілізація, глобалізація.

Модуль 2

Спеціальні та галузеві соціологічні теорії.

Тема 6. Соціологія сім'ї.

План теми:

1. Гендерні проблеми в соціології,
2. Шлюб та сім'я як об'єкт соціологічного дослідження. Функції сім'ї.
3. Типологія шлюбу та сім'ї.
4. Основні тенденції розвитку сучасної родини.

Поняття про предмет соціології сім'ї та гендерної соціології. Основні поняття гендерної соціології, гендерні ролі, проблеми гендерної соціалізації. Гендерні ідеали, стереотипи та тенденції їх змінювання в сучасному суспільстві.

Сім'я і шлюб як соціальні інститути. Функції, структура і типи сімей. Демографічна політика та демографічна ситуація в Україні.

Література 3,5,6,7,19

Ключові слова: : сім'я, шлюб, розлучення, моногамія, полігамія, нуклеарна сім'я, егалітарна сім'я, демографія, виховання, моральні норми, сімейна поведінка, готовність до шлюбу, умови життя сім'ї, життєвий цикл сім'ї.

Тема 7. Соціологія молоді.

План теми:

1. Сутність, об'єкт, предмет та функції соціології молоді.
2. Основні поняття соціології молоді.
3. Зв'язок соціології молоді з іншими галузями знання.
4. Методи соціологічного дослідження проблем молоді.

Соціологія молоді як галузь соціологічного знання. Історія розвитку соціології молоді.

Молодь як специфічна соціально-демографічна група. Юність як соціальна проблема. Процес інтеграції молоді в суспільні структури. Молодіжна субкультура як фактор соціалізації особистості.

Життєві стратегії молоді. Молодь на ринку праці. Державна молодіжна політика.

Література 3,5,6,7,12

Ключові поняття: молодь, соціологія молоді, юність, субкультура, життєві стратегії, молодіжна політика, соціалізація.

Тема 8. Соціологія праці та управління.

План теми:

1. Предмет та об'єкт соціології праці та управління. Праця як базовий соціальний процес
2. Трудовий колектив як соціальна організація. Формальні та неформальні взаємини в колективі.
3. Соціально-професійна спрямованість і адаптація особистості в трудовій організації. Ставлення до праці, його чинники та показники.
4. Сутність процесу соціального управління. Керівництво: методи та стиль.

Поняття предмета соціології праці та управління. Місце соціології праці та управління у системі соціологічних знань. Система соціальних зв'язків та соціальні відносини в процесі праці та управління. Фактори формування ставлення до праці та управління.

Основні категоріальні характеристики праці: «характер праці», «зміст праці», «умови, види, організація праці». Суб'єктивні характеристики сфери праці: «мотивація», «ставлення до праці», «задоволеність умовами праці», «трудова адаптація», «соціально-психологічний клімат у колективі».

Принципи управління соціальними процесами. Особистість керівника та методи підвищення ефективності його праці і взаємодії з колективом. Поняття соціальних технологій та їх роль у розвитку трудового колективу. Застосування менеджерських засобів і методів праці.

Література 3,4,5,8,11

Ключові поняття: соціологія праці, характер праці, зміст праці, умови праці, ставлення до праці, мотивація трудової діяльності, трудова адаптація, соціально-психологічний клімат, соціальне управління.

Тема 9. Соціологія конфлікту.

План теми:

1. Конфлікт як соціальне явище.
2. Погляди в історії соціології на проблему конфлікту.
3. Стадії розвитку конфлікту.
4. Умови успішного рішення конфлікту.

Соціологія конфлікту як галузь соціологічного знання. Поняття “соціальний конфлікт”. Причини соціальних конфліктів, їх класифікація, механізм, структура та функції. Поняття соціального конфлікту у фундаментальних теоріях М. Вебера, Г. Зіммеля, К. Маркса.

Проблеми соціології конфлікту в дослідженнях сучасних вчених.

Прогнозування та попередження конфліктів. Стратегії виходу з конфліктної ситуації. Поняття медіації та її роль. Шляхи гармонізації суспільних відносин в українському суспільстві.

Література 3,4,5,8,10

Ключові поняття: конфлікт, соціальний конфлікт, соціологія конфлікту, медіація, стрес, економічний конфлікт, політичний конфлікт, культурний конфлікт, компроміс.

Тема 10. Методика організації соціологічних досліджень.

План теми:

1. Сутність, види, складові соціологічних досліджень.
2. Допоміжні документи дослідження.
3. Методи соціологічних досліджень.
4. Програми обробки соціологічних даних.

Особливості підготовки і проведення соціологічного дослідження. Програма соціологічного дослідження, компоненти, етапи. Поняття вибірки.

Методи збирання соціологічної інформації. Опитування та його види. Спостереження та його види. Експериментальні методи в соціології.

Методи обробки та аналізу емпіричних даних. Процедура інтерпретації результатів соціологічних досліджень. Комп'ютерні програми обробки соціологічних даних. Підготовка практичних рекомендацій.

Література 3,4,5,8,11,16

Ключові поняття: метод, опитування, вибіркова сукупність, письмові документи, інтерв'ю, експеримент, респондент, соціометричний метод.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання	<p>ПРН-03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.</p> <p>ПРН-09. Демонструвати навички оцінювання непередбачуваних екологічних проблем і обдуманого вибору шляхів їх вирішення.</p> <p>ПРН-13. Уміти формувати ефективні комунікаційні стратегії з метою донесення ідей, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екології.</p> <p>ПРН-15. Уміти пояснювати соціальні, економічні та політичні наслідки впровадження екологічних проектів.</p> <p>ПРН-17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.</p> <p>ПРН-18. Поєднувати навички самостійної та командної роботи задля отримання результату з акцентом на професійну сумлінність та відповідальність за прийняття рішень.</p> <p>ПРН-20. Уміти формувати запити та визначати дії, що забезпечують виконання норм та вимог чинного екологічного законодавства.</p> <p>ПРН-21. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.</p> <p>ПРН-24. Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ПРН-25. Зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань, використовувати різні види та форми рухової активності для ведення здорового способу життя.</p>
-------------------------------	--

ОЦІНЮВАННЯ

Форми поточного та підсумкового контролю		Поточний контроль – 20 балів Проміжний контроль - 40 балів Підсумковий контроль – (іспит) - 40 балів	
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ			
Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамен, залік).			
Підсумкові бали навчальної дисципліни		= Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)	+ Кількість балів за підсумковим контролем
ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS			
Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.

80-89	Добре («зараховано»)	B	«Дуже добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального, робота з двома – трьома незначними помилками.
75-79		C	«Добре» - теоретичний зміст курсу освоєний цілком, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
65-74	Задовільно («зараховано»)	D	«Задовільно» - теоретичний зміст курсу освоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань, містять помилки, робота з трьома значними помилками.
60-64		E	«Достатньо» - теоретичний зміст курсу освоєний частково, деякі практичні навички роботи не сформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, робота, що задовольняє мінімум критеріїв оцінки.
21-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	«Умовно незадовільно» теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота що потребує доробки
1-20		F	«Безумовно незадовільно» теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Конспект лекцій з дисципліни «Соціологія» для студентів всіх спеціальностей /Укл.: Мачуліна І.І. Дніпродзержинськ, ДДТУ, 2015. 61с.
2. Курчаба Т. Соціологія: навч.-метод. посібник / Т.Курчаба. Л.: ПП Сорока Т.Б., 2015. 184 с.
3. Соціологія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів/ за заг. ред. В.І. Докаша. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 360 с.
4. Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. 2-ге вид., доопр., доп / за заг. ред. В.І.Докаша. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. 448 с.
5. Соціологія: теорії середнього рівня: навчальний посібник / за наук. ред. Ю. Ф. Пачковського [Н. В. Коваліско, Т. Д. Лапан, Н. Й. Черниш та ін.]. Київ : «Каравела», 2020. 356 с.
6. Танчин І.З. Соціологія: Навч. посіб. 4-те вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2013. 351 с.

7. Філіпов В. К. Соціологія: Навчально-методичний посібник для студентів денної форми навчання. К.: ДЕГУТ, 2013. 287 с.
8. Хромова О.І. Соціологія: Методичні рекомендації до виконання контрольних робіт для студентів всіх спеціальностей заочної форми навчання. К.: ДУІТ, 2020. 39 с.

Допоміжна

9. Загороднюк Т. Концепции постсоветской трансформации общества Т.И. Заславской и Н.В. Паниной. К.: Институт социологии НАН Украины, 2013. 164 с.
10. Общество без доверия /Под редакцией Е. Головахи, Н. Костенко, С. Макеева. Киев: Институт социологии НАН Украины, 2014. 338с.
11. Пилипенко В.Є. Українська соціологія сьогодні: дослідження основних сфер життєдіяльності суспільства. Львів: ЗУКЦ, 2012. 326 с.
12. Стан сингулярності: соціальні структури, ситуації, повсякденні практики / С. Макеев, С. Оксамитна, А. Домаранська, О. Іванов, Т. Костюченко, Л. Малиш, Т. Марценюк, С. Стукало ; за ред. С. Макеева і С. Оксамитної. К. : НаУКМА, 2017. 180 с.
13. Степаненко В.П. Громадянське суспільство: дискурси і практики / Віктор Степаненко. К.: Ін-т соціології НАН України, 2015. 420 с.
14. Сміслова морфологія соціуму / За ред. Н.Костенко. К.: ІС НАН України. 2012.
15. Соціально-психологічні чинники інтеграції українського соціуму/ [О.Г.Злобіна, М.О.Шульга, Л.Д. Бевзенко та ін.] ; за наук. ред. О.Г.Злобіної. Київ : Інститут соціології НАН України, 2016. 276 с.
16. Сучасні методи збору і аналізу даних в соціології. Матеріали VI Міжнародних соціологічних читань пам'яті Н.В.Паніної. К.: ІС НАНУ, 2013.
17. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Випуск 3 (17) / Головні редактори д. екон. н. В.М.Ворона, д. соціол. н. М.О.Шульга. Київ : Інститут соціології НАН України, 2016. 550 с.: Розділ 1; Розділ 2; Розділ 3.
18. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Випуск 2 (16) / Головні редактори д. екон. н. В.М.Ворона, д. соціол. н. М.О.Шульга. Київ : Інститут соціології НАН України, 2015. 780 с.
19. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Випуск 1 (15), Т. 1 / Головні редактори д. екон. н. В.М.Ворона, д. соціол. н. М.О.Шульга. Київ. Інститут соціології НАН України, 2014. 650 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

20. <http://www.nbuv.gov.ua/node/554> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського, каталоги.
21. <http://i-soc.com.ua/> - Інститут соціології НАН України
22. <http://www.gumer.info/> – Библиотека «Гумер – гуманитарные науки».
23. <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=about> – Київський міжнародний інститут соціології